

کرامت انسان

از دیدگاه قرآن و روایات

www.ketab.ir

دکتر مهدی منفرد

عضو هیئت علمی دانشگاه قم

سرشناسه: منفرد، مهدی، ۱۳۶۰.
عنوان و نام پدیدآورنده: کرامت انسان از دیدگاه قرآن و روایات / مهدی منفرد
مشخصات نشر: قم: انتشارات مصطفی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۲۲۰ ص.
چاپ اول: ۱۳۹۵
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
موضوع: کرامت انسانی - جنبه‌های مذهبی - اسلام.
موضوع: کرامت انسانی - جنبه‌های قرآنی.
موضوع: کرامت انسانی - احادیث.
موضوع: کرامت انسانی.
رده‌بندی سنگره: ۱۳۹۵، ک ۴ م ۹ / Bp250

این کتاب با حمایت معاونت امور فرهنگی
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده

تلفن: ۳۷۷۴۱۹۶۲

دفتر نشر مصطفی

قم: خیابان ارم، جنب حرم مطهر، همراه شماره ۰۹۱۲۱۵۳ / ۰۹۱۲۱۵۳
خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه منتهی به پست‌خانه B11

تلفن: ۳۷۸۴۲۴۸۳-۴

کرامت انسان از دیدگاه قرآن و روایات

تألیف: دکتر مهدی منفرد

چاپ اول، تابستان ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: قدس

قطع: وزیری ۲۲۰ صفحه

مکاتبات: قم - صندوق پستی ۳۷۱۸۵ / ۶۵۷

قیمت: ۱۰۵/۰۰۰ ریال

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

ISBN 978 - 964 - 466 - 138 - 9

شابک ۹ - ۱۳۸ - ۴۶۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

عنوان	صفحه
مقدمه	۳
۱. بررسی معنای کرامت	۳
نگاه خاص به انسان	۶
۲. اهمیت کرامت انسان	۷
۲. نیاز عدل	۸
بخش اول: کرامت ذاتی	۹
بحثی در کرامت ذاتی	۱۱
منشأ کرامت ذاتی	۱۲
فصل اول: کرامت ذاتی به استناد آیات	۱۵
مبانی و جلوه‌های کرامت ذاتی انسان در قرآن	۲۰
۱. جانشین خدا (مقام خلافت، سمبل کرامت)	۲۱
۲. مسجود فرشتگان	۲۳
۳. علم ویژه به انسان	۲۵
۴. انسان امانت دار خدا	۲۶
۵. تسخیر موجودات جهان آفرینش	۲۷
۶. انسان اشرف مخلوقات	۲۹
۷. انسان و روح خدایی	۲۹
۸. آفرینش انسان به دست خدا	۳۰
۹. انسان دارای اراده و اختیار	۳۰
۱۰. ارزش حیات و زندگی انسان	۳۳
فصل دوم: کرامت ذاتی به استناد روایات	۳۵

فصل سوم: امام خمینی قدس سره و کرامت ذاتی انسان	۴۹
مقدمه	۵۱
انسان شناسی	۵۱
۱. ساختار معرفتی انسان	۵۳
۲. انسان، جلوه رحمت و خلافت الهی	۵۶
۳. حقیقت جویی و کمال خواهی و سعادت طلبی انسان	۵۷
فصل چهارم: اعلامیه حقوق بشر درباره ی کرامت ذاتی انسان	۶۱
مقدمه: نگاه غرب به انسان	۶۳
تذکره اوّل: تبیین درباره انسان و حقوق بشر	۶۳
فلسفه: در سائیسیم درباره انسان و حقوق بشر	۶۵
لیبرالیسم: حقوق بشر	۶۵
مقدمه و ماده یک: حقوق بشر درباره کرامت ذاتی	۶۶
بخش دوم: کرامت اکتسابی (ارزش)	۶۹
مقدمه	۷۱
تعریف و جایگاه کرامت اکتسابی	۷۱
فصل اول: مبانی کرامت اکتسابی	۷۳
تقوا، محور اصلی کرامت اکتسابی	۷۵
۱. ایمان	۷۷
۲. عمل صالح	۷۸
۳. معرفت	۸۲
تفاوت کرامت ذاتی و اکتسابی	۸۳
فصل دوم: آثار و شاخص‌های کرامت انسانی	۸۵
۱. دین‌داری	۸۷
۲. خویشتن‌داری	۸۷
۳. صبر و شکیبایی	۸۸

۴. نرم خوایی و خوش اخلاقی	۸۹
۵. پایبندی به عهد و پیمان	۸۹
۶. آبروداری	۹۰
۷. احسان	۹۰
۸. بخشش و عفو	۹۰
بخش سوم: کرامت در سیره	۹۳
فصل اول: جایگاه کرامت در سیره حکومتی پیامبر اسلام حضرت محمد(ص)	۹۵
مقدمه	۹۷
مصدقیه کرامت انسانی در سیره نبوی	۱۰۰
۱. بر برتری و منزلت	۱۰۰
۲. ادب و احترام در خطاب	۱۰۱
۳. تواضع و فروتنی	۱۰۲
۴. کرامت در روابط اجتماعی	۱۰۳
۵. کرامت انسانی در برخورد با غیر مسلمانان	۱۰۵
فصل دوم: جایگاه کرامت در سیره حکومتی حضرت علی علیه السلام	۱۰۹
مقدمه	۱۱۱
فلسفه بعثت، احیای کرامت انسان	۱۱۱
مصدقیه کرامت انسانی در سیره حضرت علی علیه السلام	۱۱۲
۱. منزلت و بزرگداشت مقام انسان	۱۱۲
۲. کرامت انسان و آزادی	۱۱۴
۳. کرامت در بستر عدالت	۱۱۵
۴. کرامت در برخورداری از زندگی متعارف	۱۱۹
۵. حفظ کرامت افراد پایین دست و تهی دست	۱۲۰
فصل سوم: جایگاه کرامت در سیره حکومتی امام خمینی قدس سره	۱۲۳
مقدمه	۱۲۵

شیوه حکومتی امام خمینی قدس سره	۱۲۵
مصادیق کرامت انسانی در سیره امام خمینی قدس سره	۱۲۶
۱. حفظ حرمت انسان‌ها	۱۲۶
۲. رعایت حرمت عقاید انسان‌ها	۱۲۸
۳. حق حاکمیت انسان بر سرنوشت خویش	۱۲۹
۴. کرامت انسان بر محور استقلال و آزادی	۱۳۰
۵. عدالت و کرامت	۱۳۱
۶. قانون مندی و کرامت	۱۳۲
۷. امنیت عمومی و کرامت	۱۳۲
۸. کرامت و رفاه عمومی	۱۳۳
بخش چهارم: موانع کرامت	۱۳۵
مقدمه	۱۳۷
توجه خاص و کریمانه به انسان:	۱۳۷
فصل اول: موانع فردی	۱۳۹
موانع فردی	۱۴۱
۱. غفلت (جهالت)	۱۴۱
۲. دنیا پرستی (هوامداری)	۱۴۳
۳. شرک	۱۴۵
۴. نفاق	۱۴۷
۵. فقر	۱۴۸
۶. تملق و چاپلوسی	۱۵۰
۷. خود کم بینی	۱۵۱
۸. خودخواهی و خود بزرگ بینی	۱۵۱
فصل دوم: موانع اجتماعی کرامت انسان	۱۵۵
مقدمه	۱۵۷

عزت انسان	۱۵۷
۱. ظلم و بی‌عدالتی	۱۵۷
۲. استبداد و اسارت	۱۵۹
۳. نا امنی جانی و آبرویی	۱۶۱
۴. استحمار (فریب کاری)	۱۶۳
۵. انحطاط	۱۶۴
نتیجه	۱۶۵
بخش پنجم: کرامت و حقوق انسان	۱۶۷
مقدمه	۱۶۹
کرامت و نظام جمهوری اسلامی ایران	۱۶۹
فصل اول: کرامت در قانون اساسی	۱۷۱
اصل برابری حقوق	۱۷۳
حقوق سیاسی	۱۷۴
۱. حق تعیین سرنوشت	۱۷۴
۲. آزادی‌های سیاسی	۱۷۶
حقوق فرهنگی و اجتماعی	۱۸۰
۱. حقوق علمی و آموزشی	۱۸۰
۲. حق اشتغال	۱۸۱
۳. حق مسکن	۱۸۱
۴. حق تأمین اجتماعی	۱۸۱
۵. حق تابعیت	۱۸۲
۶. حق آزادی در حوزه خصوصی	۱۸۲
حقوق اقتصادی	۱۸۳
حقوق قضایی	۱۸۴
فصل دوم: حقوق متهمین	۱۸۷

۱. کرامت، اصل حاکم بر همه احکام	۱۸۹
۲. کرامت، اصل اولیه در انسان‌ها	۱۸۹
۳. حفظ شخصیت متهم و یا مجرم در مجازات‌های اسلامی	۱۹۱
۴. قاعده درء	۱۹۳
۵. اصل برائت	۱۹۳
۶. ممنوعیت اشاعه فحشاء	۱۹۴
عقوبت متهمین	۱۹۵
۱. اصل برائت (در بیانی دیگر)	۱۹۶
۲. ممنوعیت از تجسس	۲۰۲
۳. وعده ارسال به روش‌های نامشروع برای کشف حقیقت	۲۰۵
۴. ممنوعیت زندان ساختن متهم	۲۰۷
نتیجه	۲۰۸
فهرست منابع	۲۱۱

﴿ یرفع الله الذین امنوا منکم و الذین اوتوا العلم درجات ﴾

خداوند مقام اهل ایمان و دانشمندان عالم را (در دو جهان) رفیع می‌گرداند.

(سوره مبارکه مجادله - آیه ۱۱)

تمامی ادیان الهی در رأس آن‌ها اسلام، انسان را موجودی کمال‌گرا می‌دانند. از نظر اسلام، انسان همواره در حال تکامل است. وجه تسمیه او به سمت کمال بی‌نهایت یعنی خداوند تبارک و تعالی است. یکی از راه‌های رسیدن به کمال و تقرب به ذات اقدس الهی، علم و دانش است. علمی که - به تعبیر استاد شهید مطهری - زیبایی عقل است. علم که انسان خداجو در آن نشانه‌های معبود را می‌جوید و می‌یابد و علمی که هر چه فزون‌تر می‌گردد، داند آن را به خدا نزدیک‌تر می‌کند.

هم از این روست که در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران که شالوده و اساس حاکمیت در آن بر مبنای احکام اسلام است، توجه به علم و دانش و تحقق و نشر در صدر مسائل قرار دارد.

دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام) نیز که شجره طبعه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و برآمده از عمق ارزش‌های الهی و انقلابی است؛ به عنوان تنها دانشگاه جامع علمی - نظامی کشور، پس از پایان افتخارآمیز حماسه هشت سال دفاع مقدس که خود عرصه‌ای کم‌نظیر برای نمایش لیاقت‌ها و توانمندی‌های علمی - پژوهشی نیروهای مخلص حزب‌اللهی بود، موضوع «جهاد علمی» را به پیش در جهت رشد و شکوفایی هر چه بیشتر در زمینه‌های مختلف علمی را سرلوحه فعالیت‌های خویش قرار داده است. در این راستا این دانشگاه از ابتدای تأسیس، سعی وافر در ترویج و نشر علوم مختلف داشته، آثار علمی عرضه نموده است که با استقبال اندیشمندان و پژوهشگران مواجه شده است.

امید است این کتاب مورد توجه و بهره برداری صاحب نظران، محققان و علاقه‌مندان قرار گرفته، با اعلام نظرات و پیشنهادهای اصلاحی خود، ما را در جهت ترویج و انتشار آثار مورد نیاز جامعه علمی کشور یاری فرمایند.

و من الله التوفیق

معاونت پژوهش و فناوری

دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)

مقدمه

در این مقدمه، به چند نکته می‌پردازیم:

۱. بررسی معنای کرامت

در این جا، چند نکته را درباره معنای کرامت، مورد بررسی قرار می‌دهیم: در مقام وضع الفاظ برای معانی کلی خواه متواظی باشند یا تکبر - اغلب با معانی مواجهیم که از گستره روشنی برخوردار است و تنها در حد و مرزها، اختلافات از آن‌ها رخ می‌نماید. واژه‌هایی چون علم، قدرت، غفران و رزق، معنایی روشن دارد و جز در مواردی مصادیق، اختلاف چندانی به چشم نمی‌خورد. اما واژه‌هایی مانند کمال، سعادت و شرافت، که گستره مفهومی روشنی ندارد، در مقام تعریف و زمان به کارگیری، به حریم دیگر واژه‌ها راه می‌یابد. کرامت نیز در شرف این واژگان است. از این رو، نخست واژه شناسی کرامت را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

الف) در کتاب المصباح المنیر و نیز در أقرب الموارد، ذیل ماده «کرم» آمده:

«كُرْمُ الشَّيْءِ كَرْمًا، أَي نَفْسٌ وَعَزٌّ، فَهُوَ كَرِيمٌ»؛ یعنی کرامت به معنای نفیس و عزیز شدن است، پس چنین

کسی کریم است». (ابن المقری، ۱۴۰۵: ۵۳۱)

ب) در کتاب «فرهنگ حقوق بشر»، کرامت به معنای بزرگی، بزرگی ورزیدن، بزرگواری، بخشندگی،

سخاوت و جوانمردی، دانسته شده است. (آقایی، ۱۳۷۶: ۲۹)

ج) البته در لغت نامه دهخدا، برای معنای کرامت چنین آورده شده است:

ارزش، حرمت، حیثیت، بزرگواری، عزت، شرافت، انسانیّت، شأن، مقام، موقعیت، درجه، رتبه، جایگاه، منزلت، نزهت از فرومایگی و پاک بودن از آلودگی‌ها، احسان و بخشش، جوانمردی و سخاوت. (دهخدا، ۱۳۷۳: ۱۶۰۷۰)

د) معادل انگلیسی واژه کرامت انسانی «Human Dignity» است که به معنای شرف، افتخار، استحقاق احترام، عنوان، رتبه و مقام، امتیاز، شرافت، شناخته می‌شود.^۱

ه) در دایرة المعارف انگلیسی آکسفورد معادل واژه کرامت «Dignity» آمده است: «واژه کرامت (Dignity) از عبارت لاتینی (Dignitas) گرفته شده، به معنای شرافت، حیثیت، افتخار و استحقاق احترام است».

و) راجب اصفهانی در مفردات ذیل واژه «کرم» آورده است:

«کرم، اگر صفت باشد، اقرار نمود، مراد از آن احسان و نعمت آشکار خدا است و اگر وصف انسان باشد، نام اخلاق و افعال پسندیده او است که از وی ظاهر می‌شود». (راجب اصفهانی، ۱۴۰۴: ۴۲۹)

ز) استاد جوادی آملی رباب «کرامت» چنین می‌نویسد:

«کرامت به معنای نزهت از پستی و فرومایگی است و کریم؛ یعنی روح بزرگوار و منزّه از هر پستی.

بدین معنا، کرامت در برابر دانات قرار می‌گیرد و کریم در مقابل دنی». (جوادی آملی، ۱۳۷۶: ۲۱)

ح) کرامت را می‌توان به معنای عزت و برتری در نفس و ذات چیزی، بدون آن که نسبت به دیگری سنجیده شود، در نظر گرفت، اما بخشندگی، سخاوت...، از آثار و لوازم آن است. هر چند تناسب با موارد و مصادیق و متعلق آن جلوه‌های گوناگون و متفاوتی می‌یابد. (مصطفوی، ۱۳۸۶: ج ۱۰: ۴۶)

ط) اگر در مورد خداوند متعال و به عنوان اسم یا صفتش، به کار رود، حقیقت کرامت محقق می‌شود و هیچ قید، شرط، محدودیت، نهایت و پایانی در آن لحاظ نمی‌گردد. «إِنَّ رَبِّيَ غَنِيٌّ كَرِيمٌ» (سوره نمل، آیه ۴۰)، زیرا حضرت حق کریم، همان گونه که مبدأ و منتهای وجود است، مبدأ و منتهای کرامت نیز شناخته می‌شود.

بنابراین کرامت، نحوه وجود و هستی خاصی است که کامل‌ترین مصداق آن برای خدای سبحان ثابت است که دارای عالی‌ترین درجه وجود بوده، بلکه خود، هستی محض است. از آن جایی که معنای کرامت هم بر واجب الوجود و هم بر موجودات ممکن به نحو اشتراک معنوی اطلاق می‌شود، از سنخ ماهیت نبوده و داخل هیچ مقوله ماهوی نیست. (جوادی آملی، ۱۳۷۶: ۷)

ی) پس کرامت مانند ولایت، غنا، شهادت، وصف نفسی است که لازمه آن افاضه به دیگران است؛

۱- Henry Campbell, Blacks Low Dictionary, 6th. U.S.A. West Publisher, ۱۹۹۱, P. ۴۵۶.

۲- The Oxford University Press, ۱۹۹۶, P. ۳۹۸.

بنابراین معادل سخاء، جود، هبه و مانند آن نیست که وصف نسبی و ناظر به مقام افاضه به غیر است. مثلاً شهادت که وصف نفسی شناخته می‌شود، کرامت است نه جود. چنان‌که در زیارت اربعین حضرت سید الشهداء آمده است:

«أَشْهَدُ أَنَّهُ وَوَيْلُكَ وَابْنُ وَوَيْلِكَ ... الْفَائِزُ بِكَرَامَتِكَ أَكْرَمُهُ بِالشَّهَادَةِ»^۱

ک) کرامت همان طور که از شئون عقل عملی است، مانند جود و سخاء و هبه، همچنین از شئون عقل نظری نیز به شمار می‌آید، مانند معرفت، درایت، شهود و مانند آن. گرچه ممکن است از لحاظ مصداق، بین شئون این دو نیروی عقلی، تلازم و احياناً زمینه اشتباه فراهم گردد، لیکن هنگام تحلیل نهایی، روشن خواهد شد که فصل میز هر یک، دیگری را جدا می‌کند؛ مثلاً صفت ممتاز نبوت از مصادیق بارز کرامت است و انسانی که به مقام نبوت نائل آید، کرامت خاصی نصیب وی می‌شود و خداوندی که وی را به نبوت رساند، نسبت به او اکرام کرده، همان طور که سید الشهداء حضرت حسین بن علی علیه‌السلام چنین فرمود:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَمِدُكَ عَلَى أَنْ أَكْرَمْتَنَا بِالْبُيُوتَةِ وَ عَلَّمْتَنَا الْقُرْآنَ وَ فَهَّمْتَنَا فِي الدِّينِ». (سیدبن طاووس، بی تا:

۱۲۷ و ۱۴۲)

نبوت، هم کمال علمی را به شمار دارد و هم کمال عملی، مانند جود را؛ لیکن با این حال، نبوت را سخا و جود و مانند آن به شمار نمی‌آورند چون کرامت شامل شئون عقل نظری، همانند علم به معارف الهی شناخته می‌شود. (جوادی آملی، ۱۳۷۶: ۱۰۰)

ل) اما در مباحث حقوقی، ضروری است که برای کرامت، معنایی متناسب با معنای لغوی‌اش جست و جو کرد که در مباحث بعدی به آن خواهیم پرداخت؛ اگر چه به نحو احوال می‌توان گفت: حق کرامت به معنای، حق رعایت عزت نفس آدمی است، (طالبی، ۱۳۸۵: ۶) که این معنای کرامت درباره حقوق فردی است. م) کرامت می‌تواند وصف حکومت قرار گیرد؛ یعنی اگر نظام یک حکومت بر مبنای اسلام تحکیم شود و حامی نشر معارف آن و ضامن اجرای حدودش گردد، آن حکومت دارای کرامت است؛ چنان‌که در دعای افتتاح ماه مبارک رمضان آمده است:

«اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغَبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ تُعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَ أَهْلَهُ وَ تُدِلُّ بِهَا النَّفَاقَ وَ أَهْلَهُ وَ تُبْعَلِّتُنَا فِيهَا مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ وَ اتِّقَادَةِ فِي سَبِيلِكَ وَ تَرْزُقُنَا بِهَا كِرَامَةَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ»^۲

اگر بنیاد حکومتی، شناخت صحیح و عمل درست و صالح بود، توان آن را دارد که مکتب الهی را گرمی بدارد و اهل آن مکتب را عزیز بشمارد و مایه گرمی‌داشت دنیا و آخرت در سایه او حاصل آید. (جوادی آملی، ۱۳۷۶: ۱۲)

۱- مفاتیح الجنان، شیخ عباس قمی، زیارت اربعین حضرت سید الشهداء علیه‌السلام.

۲- مفاتیح الجنان، دعای افتتاح.

ن) کرامت را به معنای «حریت خاص» نیز دانسته‌اند، چنان‌که راغب در «مفردات» از بعضی دانشمندان، چنین نقل کرده است که «کرم» مانند آزادی است، با این ویژگی که آزادی گاهی در نیکی‌های کوچک و زمانی در نیکی‌های بزرگ گفته می‌شود. اما «کرم» فقط در نیکی‌های بزرگ به کار می‌رود، مانند نیکی کسی که مال را به منظور تجهیز سپاه در راه خدا، صرف می‌نماید. (راغب اصفهانی، ۱۴۰۴: ۷۰۷)

س) در کتاب صحاح و قاموس آمده است: «الکرم ضد اللؤم؛ یعنی کرم، ضد لثامت است»، پس کریم به معنی سخی است، چنان‌که در دو کتاب فوق و أقرب الموارد آمده (قریشی، ۱۳۷۱، ج ۶: ۱۰۳)، «قَرِینَ رَبِّیْ غَنَیَّ کَرِیْمًا». (سوره نمل، آیه ۴۰)

سخن آخر این‌که کرامت انسانی در منابع دینی و در نزد متفکرین اسلامی، دو گونه آمده است: (جوادی آملی، ۱۳۷۶: ۸) الف) کرامت ذاتی، ب) کرامت اکتسابی (ارزشی).

۲. نگاه خاص به انسان

انسان چگونه موجودی است آیا طبیعتی پاک و نیکو دارد یا سرشتی شر و بد؟ واقعاً انسان چگونه موجودی است؟

در این اثر، به این مسئله هم پرداخته شده، نظریه‌های متفاوتی تبیین گردیده، مسئله حقوق شهروندی و حقوق متهمان، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

انسان، سرشتی پاک و الهی دارد. خداوند، او را بر فطرت و سرشت نیکو و متعالی آفریده است. لطف و محبت بیکران خداوندی، نصیب انسان شده تا بدان‌جا که او را خلیفه و جانشین خویش در روی زمین قرار داده، او را از موهبت‌گران‌بهاترین چیز، یعنی مال بزرگ‌مند ساخته است. از این‌رو، تاب و طاقت فرشتگان الهی به لب رسیده، داد اعتراض و مخالفت سر داده.

با توجه به استناد آیات و روایات فراوان و نیز سیره نبوی و علوی و سب نظرات و رفتار کریمانه بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران امام خمینی قدس‌سره و مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله سید علی خامنه‌ای حفظه‌الله، کرامت ذاتی انسان را اثبات نموده، حقوق مبتنی بر آن را تبیین نمودیم.

تمام شهروندان، دارای عزت و کرامت بوده، کسی حق تحقیر و تضعیف آنان را ندارد و همه به یکسان از حقوق شهروندی برخوردارند، مگر کسانی که خود با اعمال و رفتار ناشایست و بد خویش، زمینه محدود و محرومیت خود را فراهم می‌نمایند که در این صورت، مطابق قانون و شریعت اسلامی با آنان رفتار می‌شود، نه کمتر و نه بیشتر.

۴. اهمیت کرامت انسان

کرامت انسان از جمله مسائل بسیار مهم و اثربخش در طول تاریخ بشریت بوده است. هنگامی که در هر جامعه‌ای، کرامت انسان گرامی دانسته شد و هویت حقیقی او پاس داشته، تأثیر نیکو و چشم‌گیری به نمایش گذاشته شده است. تمام پیشرفت علمی و صنعتی و اقتصادی، مرهون عزتمندی و کرامت بخشیدن و نیز فرصت‌دهی به انسان بوده است.

در مقابل، اگر انسان، عزیز شمرده نشود و به کرامت و حیثیت او اهانت شود، به شخصیت و آبرویش آسیب شدیدی وارد شده، از این‌رو، توان بروز استعدادها و نهفته خدادادی را از دست می‌دهد و به جای رشد و کمال بالندگی، به رکود و گمراهی خواهد رسید.

افراد جامعه‌ای که کرامت و عزت خویش را از دست داده‌اند، حقیر و ضعیف و پست دانسته شده، نه تربیت‌پذیر بوده، نه تربی‌ارزایی خواهند شد.

به بیان دیگر، چنین افرادی چه در محیط خانواده و چه در محیط کار و اجتماع، توان اصلاح و تربیت خود و فرزندان و همسر خویش را ندارند. وقتی اصلاح و تربیت در محیط خانواده ممکن نشود، اصلاح و تربیت اجتماع نیز غیرممکن خواهد بود. در جامعه‌شناسی معاصر، ثابت شده است که با رفتار و گفتار سخت‌گیرانه، اصلاح و تربیت صحیح و نیز انبیا کلام اخلاقی تحقق نخواهد یافت؛ در چنین وضعی ممکن است که جامعه به هر نوع فساد و انحطاطی کشیده شود. در حالی که تمام امکانات جامعه، بسیج شده است تا مانع فساد و گمراهی و بداخلاقی فردی و اجتماعی شود، و این ممکن نیست مگر آن که نخست، کرامت و عزت افراد آن جامعه پاس داشته شود.

علاوه بر آن اگر در جامعه‌ای، شهروندان به طرق گوناگون و بدترینی، کرامت و حرمت‌شان مورد هتک و اهانت قرار گیرد، پیشرفت و توسعه در زمینه‌های علمی، فرهنگی، اقتصادی و غیره از دست خواهد رفت. در حقیقت، جامعه‌ای مسیر ترقی و پیشرفت در زمینه‌های گوناگون را از پیش خواهد گرفت که عزت و ارزش افراد آن، گرامی دانسته شود و هر روز به آن افزوده گردد. چنین اجتماعی، با آداب و سرشار از فعالیت و کار خواهد شد و در نتیجه رفاه و امنیت و سعادت‌مندی را به دنبال خواهد داشت.

بی‌حرمتی و تحقیر انسان، به ویژه از ناحیه دستگاه حاکمه، موجب رکود، سستی، انحراف و فساد خواهد شد. بی‌حرمتی و کوچک‌شمردن انسان، مانند بیماری و آگیردار بدخیمی است که اگر در جامعه سرایت کند، آن را از پا درآورده، زبان‌ها و خسارت‌های جبران‌ناپذیری را به دنبال خواهد داشت.

پس بیاییم با تبعیت از خداوند کریم، رسول کریم و کتاب کریم، کریمانه رفتار کنیم تا رضا و خشنودی کریمان واقعی را به دست آوریم.

۴. نیاز عصر ما

در هر جامعه‌ای به ویژه جامعه امروزی ما، بیشتر از هر زمان دیگر، نیاز به بزرگداشت و ارجمندی و کرامت انسان احساس می‌شود. کشوری که مدعی در حال توسعه بودن است، باید تکاپو، توسعه و تکامل را در تمامی زمینه‌ها، در دستور کار خود قرار دهد.

دنیای معاصر به لحاظ پذیرش حقوق بشر و مبانی آن، کرامتی ذاتی را برای تمام فرزندان بشر پذیرفته ادعای تأیید و اجرای آن را در سر می‌پروراند. علاوه بر آن، دین مبین اسلام نیز در آیات فراوان و روایات متعدد، کرامت و بزرگواری انسان را تأیید و بر آن اصرار ورزیده، تمام قوانین و حقوق و شریعت خویش را سازگار با آن نظام نموده است. از این‌رو، ضروری است که به مسئله کرامت و ارزشمندی انسان، بیش از پیش توجه نموده، آن را در تمام سطوح جامعه به اجرا درآورده، نهادینه کنیم.

در واقع، هدف بخت انبیا و آمدن اوصیاء دین الهی، نهادینه کردن مکارم اخلاق در تمام سطوح جامعه است و این امر بدون تربیت افراد جامعه، ممکن نیست. غرض و هدف خداوند متعال، به سعادت رسیدن تمام انسان‌هاست، و در این مسیر، تبعیضی وجود ندارد؛ لذا تمام انسان‌ها از ابتدا با طینت پاک و سرشتی نیکو تولد یافته، با بهره‌مندی از این پاک و الهی اسلام، رفتار و کردار نیکو یافته، به سعادت ابدی و کمال والای الهی خواهند رسید؛ این امر، بر کرامت انسان و ارزش نهادن به او تحقق خواهد یافت، و با تحقیر و سرزنش انسان، جز بدبینی و دوری از مسیری استوار چیزی را به دنبال نخواهد داشت. امید است این اثر بتواند تا حدودی در جهت تحقق کرامت انسان و حقوق مبتنی بر آن، مؤثر باشد.

والسلام

منفرد

شهر مقدس قم

۱۳۸۹/۷/۱۸